

Філософія

УДК [130.2:572]:316.613.434

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17232183>

**Вербальна агресія у контексті когнітивно-комунікативного та
семіотичного аналізу**

Розова Тамара Вікторівна,

доктор філософських наук, професор,

завідувач кафедри культурології та філософії культури

Національного університету «Одеська політехніка», Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5168-425X>

Панчук Людмила Василівна

аспірант кафедри культурології та філософії культури

старший викладач кафедри германських мов і перекладу

Національний університет «Одеська політехніка», 65044, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9545-7473>

Прийнято: 16.09.2025 | Опубліковано: 30.09.2025

***Анотація.** Актуальність наукової розвідки зумовлена потребою комплексного осмислення вербальної агресії. Феномен вербальної агресії досліджений як психокультурне явище у художній літературі XX–XXI століть. Він трактується авторами як багатовимірний психокультурний феномен, що виходить за межі традиційних психологічних чи лінгвістичних інтерпретацій.*

Сучасні соціальні виклики – зростання агресивності у суспільстві, криза комунікативної довіри, трансформація мови у засіб маніпуляції – актуалізують потребу аналізу цього явища у літературному дискурсі, який відображає й моделює соціальні та культурні трансформації.

Мета дослідження полягає у вивченні вербальної агресії в художніх текстах XX–XXI століть як інтенціональної комунікативної стратегії та культурного коду, що структурує наратив, формує комунікативну динаміку й репрезентує кризові стани культури. Реалізація мети передбачає окреслення теоретико-методологічних основ, аналіз стилістичних і когнітивних механізмів агресивних висловлювань, виявлення семіотичних маркерів та з'ясування їхніх соціальних і культурних функцій.

Методи дослідження включають когнітивно-комунікативний та семіотичний підходи, методи лінгвістичного, літературознавчого та психологічного аналізу, що уможлиблює міждисциплінарне прочитання явища. Використання елементів теорії мовленнєвих актів та концепцій ввічливості дозволило простежити агресивні висловлювання як стратегії фейс-атак, а семіотичний аналіз – як культурні знаки та символічні коди.

Результати дослідження підтвердили, що вербальна агресія в літературі не обмежується характеристикою персонажів, а виконує конструктивну функцію, впливаючи на розвиток сюжету та формування етичних моделей культури. Вона проявляється у багатьох формах – від відкритих погроз до іронії, сарказму, мовчання й стилістичних деформацій, які створюють ефект прихованої напруги. У текстах модернізму та експресіонізму агресія постає як реакція на соціальну кризу, тоді як у постмодерному дискурсі – як естетичний принцип, що структурує поетику фрагментарності та шоку. Дослідження показало, що вербальна агресія відображає когнітивні викривлення, соціальні стереотипи та індивідуальні

мотиви персонажів, виконуючи роль індикатора психологічних і культурних травм.

Висновки. Проведений аналіз дозволив узагальнити, що вербальна агресія є багаторівневим явищем, яке інтегрує когнітивні процеси, соціальні взаємодії та семіотичні ресурси тексту. Вона виконує роль каталізатора конфліктів і моральних дилем, водночас будучи засобом творення смислу та формування художнього жесту. Значущість отриманих результатів полягає у підтвердженні необхідності міждисциплінарного підходу, який дозволяє розкрити функції агресії не лише як деструктивного чинника, а й як елемента культурної гри та текстотворення. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розширення аналізу літературних текстів у міжкультурному вимірі, вивчення психологічних ефектів агресивних висловлювань та розроблення моделей перекладацької інтерпретації агресивного дискурсу.

Ключові слова: вербальна агресія, художній дискурс, комунікативна стратегія, когнітивно-комунікативний підхід, семіотика тексту, культурний код, мовленнєві акти.

Verbal aggression in the context of cognitive-communicative and semiotic analysis

Tamara Rozova,

Doctor of Philosophical Science, Professor,

Head of the Department of Cultural Studies and Philosophy of Culture

Odessa Polytechnic National University, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-5168-425X>

Liudmyla Panchuk,

Postgraduate student of the Department of Cultural Studies and
Philosophy of Culture, Senior Lecturer of German languages and translation
Department, Odessa Polytechnic National University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-9545-7473>

Abstract. *The relevance of the present research is determined by the need for a comprehensive conceptualization of verbal aggression. The phenomenon of verbal aggression is explored as a psychocultural construct within twentieth- and twenty-first-century fiction. It is conceptualized by scholars as a multidimensional psychocultural phenomenon that extends beyond the boundaries of traditional psychological or linguistic interpretations. Contemporary social challenges – the rise of aggression in society, the crisis of communicative trust, and the transformation of language into an instrument of manipulation – actualize the necessity of analyzing this phenomenon in literary discourse, which reflects and models social and cultural transformations.*

The aim of the study *is to examine verbal aggression in literary texts of the twentieth and twenty-first centuries as an intentional communicative strategy and cultural code that structures narrative, shapes communicative dynamics, and represents cultural crises. The aim is achieved through the identification of theoretical and methodological foundations, analysis of stylistic and cognitive mechanisms of aggressive utterances, detection of semiotic markers, and clarification of their social and cultural functions.*

The research methods *include cognitive-communicative and semiotic approaches, as well as methods of linguistic, literary, and psychological analysis, which enable an interdisciplinary interpretation of the phenomenon. The application of speech act theory and politeness strategies made it possible to trace aggressive*

utterances as face-threatening acts, while semiotic analysis allowed them to be considered as cultural signs and symbolic codes.

***The results** confirmed that verbal aggression in literature is not limited to character traits but performs a constructive function by influencing plot development and shaping ethical models of culture. It manifests itself in diverse forms – from direct threats to irony, sarcasm, silence, and stylistic deformations – that generate an effect of hidden tension. In modernist and expressionist texts, aggression appears as a reaction to social crisis, while in postmodern discourse it becomes an aesthetic principle structuring the poetics of fragmentation and shock. The study demonstrated that verbal aggression reflects cognitive distortions, social stereotypes, and individual motives of characters, serving as an indicator of psychological and cultural traumas.*

***Conclusions.** The analysis has shown that verbal aggression is a multilayered phenomenon integrating cognitive processes, social interactions, and semiotic resources of the text. It functions as a catalyst of conflicts and moral dilemmas, while simultaneously being a means of meaning-making and a literary gesture. The significance of the findings lies in confirming the necessity of an interdisciplinary approach that reveals aggression not only as a destructive factor but also as an element of cultural play and text formation. Future research should focus on broadening the analysis of literary texts in intercultural perspectives, examining the psychological effects of aggressive utterances, and developing models for translation strategies of aggressive discourse.*

***Keywords:** verbal aggression, literary discourse, communicative strategy, cognitive-communicative approach, text semiotics, cultural code, speech acts.*

Постановка проблеми. Вербальна агресія у художній літературі XX–XXI століть постає не лише як художній прийом чи характеристика персонажа, а як складний психокультурний феномен, що відображає соціальні, моральні

та комунікативні трансформації сучасності. У наукових дискурсах вона розглядається крізь призму психології, лінгвістики, філософії та культурології, проте недостатньо осмислюється як багаторівнева стратегія текстотворення, здатна інтегрувати когнітивні процеси, соціальні стереотипи та стилістичні ресурси. Це створює прогалину у знаннях щодо розуміння того, як вербальна агресія функціонує в літературному наративі як інструмент комунікації, смислотворення та репрезентації кризових станів культури.

Актуальність дослідження зумовлена сучасними викликами культурної та соціальної динаміки: зростанням рівня агресивності у суспільстві, кризою комунікативної довіри, переосмисленням ролі мови як інструмента впливу й маніпуляції. Література, як чутливий індикатор цих процесів, моделює нові форми взаємодії між індивідом і суспільством, демонструючи, що вербальна агресія може виступати не лише деструктивним, а й конструктивним чинником. Вивчення цього феномену дозволяє поєднати когнітивно-комунікативний та семіотичний підходи, що сприятиме розвитку міждисциплінарних досліджень і поглибленню теоретичного розуміння мовної агресії як культурного коду, здатного відображати й формувати соціально-психологічні реалії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд сучасних наукових праць, присвячених проблематиці вербальної агресії та її репрезентації у художньому дискурсі, свідчить про зростання інтересу дослідників до поєднання когнітивно-комунікативних, семіотичних і соціокультурних підходів. Серед них – аналіз особливостей прояву агресії у соціальних мережах [1]. У дослідженнях, що аналізують мовлення як інструмент влади й домінації, зокрема у роботі Н. Фейрклоу [2], сформовано методологічні засади для вивчення агресії як соціально маркованого комунікативного явища. У дослідженні Л. Панчук [3] акцентовано на ономазіологічних аспектах лексем

агресії, що дозволяє простежити семантичні механізми їх функціонування у драматичному дискурсі. У роботі Н. Войцехівської [4] окреслено особливості вираження погроз у конфліктному діалогічному спілкуванні, що є важливим підґрунтям для аналізу агресії в художніх текстах. У класичному дослідженні П. Брауна та С. Левінсона [5] розроблено теорію ввічливості, у межах якої агресивні висловлювання тлумачаться як стратегії фейс-атак, що порушують соціальну рівновагу.

У публікаціях останніх років простежується переорієнтація від загального опису до дослідження функцій агресії у конкретних культурних і комунікативних контекстах. Так, М. Копитовська [6] розглядає агресивну мову в цифрових дискурсах як вираження ненависті та засіб впливу на соціальні норми. М. Динель [7] аналізує іронію, сарказм і вербальну агресію в інтернет-комунікації, показуючи їхню роль у порушенні мовленнєвих конвенцій. М. Вацлавік і Я. Валсінер [8] інтерпретують агресію крізь семіотичну перспективу, підкреслюючи її залежність від культурного контексту. Е. Фріжинал та Дж. Гарді [9] звертаються до корпусного аналізу, щоб окреслити конфліктний потенціал художнього діалогу. Р. Ковальські та А. Тот [10] підкреслюють психологічні чинники, що формують агресивні наративи, і їхній вплив на комунікативні стратегії. П. Перес-Собріно та Дж. Літлмор [11] простежують роль метафор насильства у конструюванні агресивної поетики в сучасній прозі. П. Урбанік [12] аналізує агресію в постмодерному літературному дискурсі, акцентуючи на її функціях у формуванні культурної ідентичності.

Узагальнення розглянутих публікацій засвідчує, що хоча питання стилістики агресивного мовлення, його соціальних функцій та правових наслідків уже досліджувалися, залишається недостатньо опрацьованою проблема аналізу вербальної агресії у художньому тексті з позицій когнітивно-комунікативного та семіотичного підходів. Попередні роботи приділяють

увагу переважно медійному та цифровому просторам, тоді як літературний дискурс потребує глибшої інтерпретації як особливого поля репрезентації психологічних, соціальних і культурних травм. Саме це зумовлює актуальність дослідження, спрямованого на систематизацію стилістичних, когнітивних і соціальних вимірів вербальної агресії в художній літературі XX–XXI століть та визначення її ролі у формуванні комунікативних і етичних моделей культури.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний науковий інтерес до проблематики вербальної агресії, у сучасних дослідженнях залишаються аспекти, що потребують подальшого вивчення. Насамперед бракує комплексного аналізу феномену у художньому дискурсі XX–XXI століть, де агресія постає не лише як психологічна чи лінгвістична категорія, а як багаторівневий психокультурний механізм. Більшість попередніх робіт зосереджені на медійному або повсякденному спілкуванні, тоді як література залишається полем, де агресія виконує унікальні функції – формує наративні стратегії, структурує художній текст і віддзеркалює кризові стани культури. Недостатньо дослідженими є й когнітивно-комунікативні аспекти вербальної агресії: питання того, як когнітивні викривлення, індивідуальні мотиви та соціальні стереотипи трансформуються у мовленнєві акти. Обмежено представлено також семіотичний аналіз агресії, що дозволяє осмислити її як культурний знак, символічний код або художній жест.

Відкритим залишається питання методологічної інтеграції – більшість досліджень використовують ізольовані підходи (лінгвістичний, психологічний, літературознавчий), що обмежує можливість багатовимірної інтерпретації. Саме ця прогалина у науковому знанні актуалізує необхідність міждисциплінарного аналізу, який би поєднав когнітивну лінгвістику, теорію мовленнєвих актів і семіотику тексту. Запропоноване дослідження покликане заповнити цю нішу, пропонуючи системний розгляд вербальної агресії у

літературі XX–XXI століть як феномену, що поєднує індивідуально-психологічні, соціокультурні та естетичні виміри. Такий підхід сприятиме не лише уточненню категоріального апарату, але й розширенню розуміння комунікативної та культурної динаміки агресії, що має значення як для теорії гуманітарних наук, так і для практики міжкультурної комунікації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексний аналіз вербальної агресії як психокультурного феномену у художній літературі XX–XXI століть у контексті когнітивно-комунікативного та семіотичного підходів. Для досягнення поставленої мети передбачено реалізацію таких завдань:

- розкрити теоретико-методологічні основи дослідження вербальної агресії, окресливши її інтерпретації у філософії, психології, лінгвістиці та літературознавстві;
- проаналізувати вербальну агресію у вибраних художніх текстах XX–XXI століть як складник наративної структури та засіб комунікативної динаміки;
- визначити когнітивні механізми формування агресивних висловлювань, їхню роль у конструюванні міжособистісних і соціальних відносин;
- дослідити семіотичний вимір вербальної агресії, виявивши її вербальні та невербальні маркери, а також функції в художньому тексті;
- виявити соціальні, гендерні та культурні контексти, що зумовлюють прояви вербальної агресії, та показати їхній вплив на формування літературної поетики;
- обґрунтувати новизну підходу до аналізу вербальної агресії, що інтегрує когнітивно-комунікативний і семіотичний виміри, та визначити його внесок у розвиток сучасного гуманітарного знання.

Реалізація цих цілей дозволить не лише поглибити теоретичне осмислення феномену вербальної агресії, але й розкрити її роль у літературі як індикатора соціокультурних трансформацій і засобу формування морально-естетичного досвіду читача.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна література дедалі частіше репрезентує агресію не як виняток чи відхилення, а як конститутивний елемент суб'єктивності – складник мовлення, поведінки, наративної структури. Через фігури агресивного персонажа, антигероя або психоемоційно нестабільного суб'єкта розгортається діалог із суспільством, кризовим досвідом модерної ідентичності, ідеєю авторитету. Вербальна агресія у цьому вимірі постає не лише як симптом особистісної хвороби, а й як індикатор соціального стану, морального ландшафту та комунікативного клімату епохи.

Аналіз здійснювався з використанням когнітивно-комунікативного і семіотичного підходів, що дозволило простежити, як агресія функціонує і як мовний акт, і як культурний знак. Теоретичні концепції, що розглядають агресію як інстинкт, реакцію на фрустрацію чи соціально зумовлену модель, у сучасній гуманітаристиці трансформуються в уявлення про мову як інструмент впливу, домінування та маніпуляції [2, р. 105]. Такий підхід підтверджує робочу гіпотезу дослідження: агресія є психокультурним феноменом, який виходить за межі біологічних і психологічних інтерпретацій, набуваючи значення у сфері текстів, знаків і мовленнєвих практик.

Художні приклади демонструють багатшаровість цього феномену. У німецькомовній літературі XX століття у романі Франца Кафки (*Der Prozeß*) агресія героя постає як наслідок екзистенційного розщеплення та правової безпорадності, де зовнішній тиск переростає в автоагресію. У прозі Томаса Бернхарда (*Beton, Verstörung*) агресія набуває форми ритмічно зацикленого мовлення, що стає опором порожнечі й абсурду. У творах Ельфріде Єлінек (*Die*

Klavierspielerin) агресія реалізується як психосексуальна стратегія, витіснена у поведінкові патерни, де мовчання й вербальне насильство переплітаються. У німецькому експресіонізмі поезія Георга Гайма та Готфріда Бенна виводить агресивні образи тілесної деградації й деструкції урбаністичного простору як реакцію на кризу модерності та спробу відстояти автономність поетичного голосу. Схожі тенденції простежуються в українській прозі Валерія Шевчука, Юрія Андруховича, Любка Дереша, де агресивність героя виконує функцію морального барометра, демонструючи критичне ставлення до усталених норм та формуючи простір художнього експерименту.

У постмодерній літературі агресія нормалізується й функціонує як естетичний принцип. У текстах Чака Палагнюка, Мішеля Уельбека, Юрія Іздрика, Сергія Жадана вона не лише постає як дія чи емоція, а й структурує саму поетику твору: фрагментарність, синтаксична «рваність», лексична брутальність і шоківі стилістичні прийоми відтворюють агресивний стан культури. У цьому випадку робоча гіпотеза про агресію як механізм культурної гри знаходить підтвердження в аналізі стилістичних і структурних стратегій тексту.

Важливим аналітичним аспектом є семіотика агресії. Вона охоплює як вербальні маркери – лексеми із семантикою сили, насильства й конфлікту, метафори ворожості, дискурсивні кліше загрози чи домінації [3, с.177], – так і невербальні: міміку, жести, мовчання, інтонацію, ритмічний розрив фрази [4, с.21]. У творах Василя Стефаника, Оксани Забужко, Ліни Костенко напруженість досягається завдяки анафорі, градації, апосіопезі, що перетворюють мовну деструкцію на художній жест. Це підтверджує, що агресія в літературі не є лише рисою персонажа, а повноцінним семіотичним механізмом відтворення травм індивіда й суспільства.

З позицій теорії мовленнєвих актів Джона Сьорля агресія втілюється через директиви (накази, вимоги), комісиви (погрози, ультиматуми) й декларації (акти приниження, соціального виключення). Такі висловлювання не лише інформують, а й реалізують дію, створюють атмосферу тиску, підпорядкування або конфлікту. Це корелює з концепцією П. Брауна і С. Левінсона про фейс-атакувальні стратегії, що свідомо порушують «обличчя» адресата, завдаючи шкоди його гідності чи автономності [5, р. 97]. Таким чином, результати дослідження підтверджують, що агресія є інтенціональною комунікативною стратегією, яка функціонує як інструмент впливу.

Семіотичний вимір агресії виявляється у розриві між поверховим змістом і глибинною інтенцією. Іронія, сарказм або «дружній жарт» часто стають маскою агресивного висловлювання, створюючи ефект прихованого приниження. Саме у цьому розриві народжується культурна й психологічна напруга, що підтверджує універсальність агресії як комунікативної та культурної категорії.

У контексті філософії спокути вербальна агресія відіграє важливу роль як тригер для морального осмислення і особистісної трансформації персонажів [13;14]. Спокута часто передбачає рефлексію над власними агресивними мовленнєвими діями, їхніми наслідками і їхньою роллю у формуванні взаємин. Це підкреслює здатність літератури використовувати вербальну агресію не лише як сюжетний елемент, але й як засіб формування етичної платформи для читача. Таким чином, вербальна агресія стає невіддільною частиною текстової динаміки, що сприяє створенню багатозначних смислів у художній літературі.

Поняття вербальної агресії в художній літературі є складним феноменом, який поєднує в собі когнітивно-комунікативний аналіз, динаміку соціальних відносин та стилістичні особливості мовленнєвої поведінки персонажів. Так,

у романі Ієна Мак'юена «Спокута» цей феномен проявляється через взаємодію між персонажами, де мовленнєві акти агресії стають каталізатором конфліктів та моральних дилем [15]. Вербальна агресія в тексті не лише служить засобом вираження внутрішніх станів героїв, але й відображає складні соціальні та психологічні процеси.

З позицій когнітивно-комунікативного аналізу, вербальна агресія в романі виступає як прояв когнітивних процесів, що впливають на сприйняття та інтерпретацію реальності персонажами. Брайоні, наприклад, інтерпретує мовленнєві акти та поведінку інших крізь призму власних упереджень і фантазій, що призводить до фатальних наслідків. Її когнітивні схеми та незрілість сприйняття стають підґрунтям для агресивних мовленнєвих дій, які спотворюють реальність і викликають моральний конфлікт. Це підкреслює роль когнітивних процесів у формуванні комунікативної агресії та її вплив на соціальну взаємодію.

Динаміка соціальних відносин у романі також значною мірою визначається вербальною агресією. Мовленнєві акти агресії відображають соціальну напруженість, обумовлену класовими та гендерними стереотипами. Взаємодія між Робі та представниками родини Толлісів ілюструє, як соціальні упередження можуть проявлятися через мовлення, створюючи бар'єри та посилюючи конфлікти. Вербальна агресія стає інструментом, за допомогою якого персонажі виражають свою владу або безсилля, що підкреслює складність соціальної ієрархії та її вплив на комунікацію.

Стилістичні особливості мовленнєвої поведінки персонажів є ключовими для розуміння вербальної агресії в тексті. Мак'юен майстерно використовує лексичні та синтаксичні засоби для передачі емоційного стану та соціального статусу героїв. Наприклад, формальна та стримана мова представників вищого класу контрастує з більш емоційно насиченим і прямим

мовленням Робі, підкреслюючи соціальну дистанцію між ними. Агресивні висловлювання часто приховані під маскою ввічливості або іронії, що вимагає від читача уважного аналізу підтексту та мотивів персонажів.

У контексті перекладознавчих аспектів, передача вербальної агресії становить особливий виклик для перекладача [16, р. 76]. Збереження стилістичних та емоційних нюансів мовленнєвих актів агресії є критичним для адекватного відтворення атмосфери твору. Перекладач має враховувати культурні та соціальні контексти, щоб передати багатозначність висловлювань і їхній вплив на розвиток сюжету. Це вимагає глибокого розуміння як вихідної, так і цільової культур, а також тонкощів мовленнєвої поведінки в різних соціальних групах.

Синергетичний підхід до аналізу вербальної агресії в романі дозволяє побачити, як нелінійність наративу та точки біфуркації впливають на розвиток подій. Ключові моменти, такі як сцена біля фонтану або обвинувачення Робі, слугують поворотними точками, де вербальна агресія запускає ланцюгову реакцію подій. Взаємодія між хаосом емоцій та прагненням до порядку відображає складність людської природи та непередбачуваність наслідків комунікативних дій.

Отже, вербальна агресія в романі «Спокута» є багатогранним феноменом, що поєднує когнітивні процеси, соціальні взаємодії та стилістичні особливості мовлення. Вона служить не лише засобом розвитку сюжету, але й інструментом глибшого розуміння персонажів та їхніх мотивів. Аналіз цього феномену дозволяє розкрити складність людської комунікації та її вплив на формування реальності в художньому творі.

Вербальна агресія, як ключовий елемент комунікації в тексті, відіграє багатогранну роль, що полягає у створенні напруженості між персонажами, підкресленні соціальних та гендерних розривів, а також у розкритті

індивідуальних мотивів кожного героя. У романі Ієна Мак'юєна «Спокута» цей феномен є складним і багаторівневим, адже він не лише формує конфліктну динаміку сюжету, але й висвітлює вплив соціальних стереотипів і когнітивних викривлень на міжособистісну комунікацію.

Індивідуальні мотиви персонажів виявляються у використанні вербальної агресії як механізму самоствердження й контролю. Брайоні, інтерпретуючи події крізь призму фантазій і упереджень, підпорядковує інших своїм уявленням, чим запускає драматичний сюжетний конфлікт. Це підтверджує когнітивно-комунікативну природу агресії, яка відображає внутрішню боротьбу персонажів та їхні спроби виправдати власні дії. У сцені біля фонтану й під час обвинувачення Робі мовленнєві акти стають точками біфуркації, що змінюють хід подій і демонструють непередбачуваність наслідків комунікативних дій. Мак'юєн, використовуючи нелінійну структуру тексту, підкреслює взаємодію між хаосом емоцій та раціональністю, показуючи, як соціальні норми та мовні стереотипи формують міжособистісні відносини. Таким чином, вербальна агресія у творі є не лише засобом створення напруги, а й інструментом розкриття соціальних, гендерних і психологічних аспектів людської комунікації.

Можна констатувати, що вербальна агресія в літературі XX–XXI століть постає як психокультурний феномен і конститутивний елемент суб'єктивності, що в межах когнітивно-комунікативного та семіотичного аналізу виявляється як інтенціональна мовленнєва стратегія й художній механізм, який структурує наратив, відтворює соціально-гендерні та класові напруження і підтверджує робочу гіпотезу про її багатовимірну функцію впливу та смислотворення.

Висновки. Здійснене дослідження підтвердило, що вербальна агресія у художній літературі XX–XXI століть є багатовимірним психокультурним феноменом, який поєднує індивідуально-психологічні, соціальні та естетичні

виміри. Вона виконує не лише деструктивну, а й конструктивну функцію, структуруючи наратив, моделюючи конфлікт і відображаючи кризові стани культури. Систематизація когнітивно-комунікативних і семіотичних аспектів дозволила виявити, що агресивні мовленнєві акти є інтенціональною стратегією впливу, яка функціонує як засіб смислотворення та художній механізм репрезентації соціально-гендерних і культурних напружень.

Запропонований підхід, що інтегрує когнітивну лінгвістику, теорію мовленнєвих актів і семіотику тексту, продемонстрував ефективність багаторівневого аналізу агресії у літературному дискурсі, розкривши її роль у формуванні морально-естетичного досвіду читача. Такий інтерпретаційний ракурс забезпечує перехід від ізольованих описових спостережень до системної моделі дослідження мовної агресії як культурного коду.

Подальші дослідження доцільно зосередити на розширенні добору текстів із урахуванням міжмовних і міжкультурних порівнянь, проведенні кількісного аналізу стилістичних маркерів агресії та їхнього впливу на сприйняття, експериментальній перевірці психологічних і комунікативних ефектів агресивних висловлювань, аналізі перекладацьких стратегій їх відтворення, а також на вивченні взаємодії агресії з іншими дискурсивними режимами – іронією, гумором і мовчанням.

Список використаних джерел

1. Чорна Л.В., Танасійчук І.М. Особливості прояву агресії в соціальних мережах: філософський аналіз / Культурологічний альманах. Видавничий дім «Гельветика». № 4. 2023. С.176-185. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.4.24>.
2. Fairclough N. Language and Power. London : Longman, 2001. 258 p.

3. Панчук Л. Ономасіологічна структура одиниць на позначення агресії на основі лінгвістичного аналізу драматичного твору. Прикладна лінгвістика–2024: проблеми та рішення : матеріали XX Всеукр. наук.-метод. конф. студентів та молодих науковців. Миколаїв : НУК, 2024. С. 177–183.
4. Войцехівська Н. Засоби вираження погрози в українському конфліктному діалогічному дискурсі. Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах. 2014. №. 30. С. 17–30.
5. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 345 p.
6. Kopytowska M. Verbal aggression in online discourses: hate speech as expressive action. Lodz papers in pragmatics. 2020. Vol. 16(2). P. 187–210. DOI: <https://doi.org/10.1515/lpp-2020-0010>.
7. Dynel M. Irony, banter and verbal aggression: revisiting conversational humour in the digital age. Journal of pragmatics. 2021. №. 178. P. 20–34. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2021.03.009>.
8. Watzlawik M., Valsiner J. Semiotic perspectives on aggression in cultural contexts. Culture & Psychology. 2022. №. 28(3). P. 391–406. DOI: <https://doi.org/10.1177/1354067X221097263>.
9. Friginal E., Hardy J. Aggressive speech and conflict talk in literature: a corpus-based approach. Language and literature. 2022. №. 31(4). P. 321–338. DOI: <https://doi.org/10.1177/09639470221108492>.
10. Kowalski R., Toth A. Verbal aggression in narratives: psychological and linguistic perspectives. Frontiers in psychology. 2023. №. 14. Article 1167324. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1167324>.
11. Pérez-Sobrino P., Littlemore J. Metaphors of violence and verbal aggression in contemporary fiction. Metaphor and symbol. 2024. №. 39(1). P. 45–62. DOI: <https://doi.org/10.1080/10926488.2024.2295732>.

12. Urbanik P. Literary aggression and communicative strategies in postmodern texts. *Text & Talk*. 2025. №. 45(2). P. 213–232. DOI: <https://doi.org/10.1515/text-2025-0020>.
13. Jay T., Janschewitz K. The pragmatics of swearing. *Journal of politeness research*. 2020. №. 16(2). P. 289–314. DOI: <https://doi.org/10.1515/pr-2020-0013>.
14. Culpeper J. Impoliteness and aggression in dramatic discourse. *Journal of language aggression and conflict*. 2021. №. 9(1). P. 5–28. DOI: <https://doi.org/10.1075/jlac.00054.cul>.
15. Спокута: роман / Ієн Мак'юен ; пер. з англ. Ольги Смольницької. К.: КМ-Букс, 2018. - 413,[3] с. ISBN 978-966-948-051-4
16. Archer D., Culpeper J., Davies M. Pragmatic acts of aggression in historical and literary texts. London: Routledge, 2022. 242 p.